QIZAMIQ KASALLIGINING EPIDEMIOLOGIYASI VA EMLASHNING PROFILAKTIK AHAMIYATI

Maxmudova Lola Baxronovna
Samarqand davlat tibbiyot universteti “ Epidemiologiya” kafedrasi dotsenti
Xusanova Madina Begali qizi
Samarqand davlat tibbiyot universteti “Epidemiologiya” Kafedrasi 1-bosqich magistri
Azamova Sevara Akmal qizi
Samarqand davlat tibbiyot universteti “Epidemiologiya” Kafedrasi 1-bosqich magistri

Annotatsiya: Maqolada qizamiq kasalligining epidemiologik xususiyatlari, infeksiya manbai, yuqish yo‘llari va kasallik tarqalishiga ta’sir qiluvchi omillar yoritiladi. Qizamiqning, ayniqsa, emlanmagan bolalar orasida tez tarqalishi, mumkin bo‘lgan asoratlari hamda kasallikning oldini olishda profilaktik emlashning ahamiyati bayon etiladi. Shuningdek, emlash qamrovini oshirish, bemorlarni erta aniqlash, epidemiologik kuzatuv va aholi o‘rtasida tushuntirish ishlarini olib borishning ahamiyati ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: qizamiq, epidemiologiya, virus, havo orqali yuqish, emlash, KPK vaksinasi, profilaktika, epidemiologik nazorat.

ЭПИДЕМИОЛОГИЯ КОРИ И ПРОФИЛАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВАКЦИНАЦИИ

Махмудова Лола Бахроновна
Доцент кафедры «Эпидемиология» Самаркандского государственного медицинского университета
Хусанова Мадина Бегали кизи
Магистрант 1-го курса кафедры «Эпидемиология» Самаркандского государственного медицинского университета
Азамова Севара Акмал кизи

Магистрант 1-го курса кафедры «Эпидемиология»
Самаркандского государственного медицинского университета

Аннотация: В статье рассматриваются эпидемиологические особенности кори, источник инфекции, механизм передачи и факторы, влияющие на распространение заболевания. Описываются высокая заразность кори, возможные осложнения и роль профилактической вакцинации, особенно среди детей. Подчёркивается значение высокого охвата прививками, раннего выявления случаев, эпидемиологического наблюдения и санитарно-просветительной работы среди населения.

Ключевые слова: корь, эпидемиология, вирус, воздушная передача, вакцинация, вакцина КПК, профилактика, эпидемиологический надзор.

EPIDEMIOLOGY OF MEASLES AND THE PREVENTIVE IMPORTANCE OF VACCINATION

Maxmudova Lola Baxronovna
Associate Professor, Department of Epidemiology,
Samarkand State Medical University
Xusanova Madina Begali qizi
First-Year Master’s Student, Department of Epidemiology,
Samarkand State Medical University
Azamova Sevara Akmal qizi
First-Year Master’s Student, Department of Epidemiology,
Samarkand State Medical University

Abstract: The article describes the epidemiological characteristics of measles, its source of infection, transmission routes, and factors contributing to its spread. It outlines the highly contagious nature of measles, possible complications, and the role of preventive vaccination, particularly among children. The importance of high vaccination coverage, early case detection, epidemiological surveillance, and public health education is emphasized.

Keywords: measles, epidemiology, virus, airborne transmission, vaccination, MMR vaccine, prevention, epidemiological surveillance.

Yuqumli kasalliklarning oldini olish aholi salomatligini muhofaza qilishning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Qizamiq virus sababli yuzaga keladigan, havo orqali juda tez tarqaluvchi o‘tkir yuqumli kasallik hisoblanadi. Kasallik ko‘pincha bolalarda uchrasa-da, unga qarshi immuniteti bo‘lmagan har qanday yoshdagi inson zararlanishi mumkin.

Qizamiq tana haroratining ko‘tarilishi, yo‘tal, burun oqishi, ko‘zlarning qizarishi va terida toshma paydo bo‘lishi bilan kechadi. Ayrim hollarda pnevmoniya, ensefalit va boshqa og‘ir asoratlar kuzatilishi mumkin. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, qizamiqqa qarshi emlash kasallikning oldini olishning eng samarali usuli hisoblanadi. Qizamiqning tarqalishini kamaytirishda profilaktik emlash, bemorlarni erta aniqlash va epidemiologik nazorat muhim ahamiyatga ega. Shu sababli mazkur maqolaning maqsadi qizamiq kasalligining epidemiologik xususiyatlarini yoritish hamda emlashning profilaktik ahamiyatini ko‘rsatishdan iborat. Qizamiq qo‘zg‘atuvchisi virus bo‘lib, infeksiya manbai kasallangan inson hisoblanadi. Virus bemor yo‘talganda, aksirganda yoki nafas chiqarganda atrof-muhitga tarqalishi mumkin. Kasallik asosan havo orqali yuqadi va ayniqsa, yopiq hamda gavjum joylarda tez tarqalishi mumkin. Qizamiq juda yuqumli kasalliklardan biri bo‘lib, emlanmagan yoki kasallikka qarshi yetarli immunitet hosil qilmagan shaxslar orasida tez tarqaladi. Infeksiya o‘chog‘ida kasallangan inson bilan aloqada bo‘lgan bolalar va kattalarda kasallanish xavfi yuqori bo‘ladi. Kasallikning dastlabki belgilari odatda isitma, holsizlik, yo‘tal, burun oqishi va ko‘zlarning qizarishi bilan namoyon bo‘ladi. Keyinchalik terida xarakterli toshmalar paydo bo‘ladi. Ushbu belgilar kuzatilganda bemorni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish va boshqa insonlar bilan aloqasini cheklash muhimdir. Qizamiqning og‘ir kechish xavfi, ayniqsa, besh yoshgacha bo‘lgan emlanmagan bolalarda, to‘yib ovqatlanmaydiganlarda va immun tizimi zaif kishilarda yuqoriroq bo‘lishi mumkin.

Kasallikning asoratlari orasida pnevmoniya, quloq yallig‘lanishi, diareya va ayrim hollarda ensefalit uchraydi. Kasallik tarqalishiga emlash qamrovining yetarli emasligi, aholi migratsiyasi, gavjumlik va infeksiya bilan aloqada bo‘lgan shaxslarni o‘z vaqtida aniqlamaslik ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli qizamiqning oldini olishda

epidemiologik nazoratni to‘g‘ri tashkil etish muhim hisoblanadi. Qizamiqqa qarshi emlash kasallik va uning asoratlaridan himoyalanishning asosiy usulidir. Emlash natijasida organizmda virusga qarshi immunitet shakllanadi va kasallikni yuqtirish hamda uning og‘ir kechishi xavfi kamayadi.

O‘zbekistonda bolalar milliy profilaktik emlash kalendariga muvofiq qizamiq, epidemik parotit va qizilchaga qarshi kombinatsiyalangan KPK vaksinasi bilan emlanadi. Rasmiy ma’lumotlarda birinchi doza 12 oylikda, ikkinchi doza esa 6 yoshda belgilangan. Epidemiologik vaziyatga qarab qo‘shimcha emlash tadbirlari ham tashkil etilishi mumkin. Bolaning individual emlash holati va amaldagi tartibni oilaviy poliklinikadan aniqlashtirish lozim. Ikki dozali emlash ko‘pchilikda mustahkam immunitet hosil qilishga yordam beradi. Emlash qamrovi yuqori bo‘lsa, virusning aholi orasida tarqalishi kamayadi. Bu holat emlana olmaydigan yoki immuniteti sust bo‘lgan kishilarni ham bilvosita himoya qilishga yordam beradi. Emlashning samaradorligi faqat alohida insonni himoya qilish bilan cheklanmaydi. Aholining katta qismi emlanganida, infeksiyaning bir kishidan boshqasiga tarqalish imkoniyati kamayadi. Natijada kasallik o‘choqlari paydo bo‘lishi va ommaviy tarqalish xavfi pasayadi.

Epidemiologik nazorat kasallanish holatlarini qayd etish, infeksiya o‘choqlarini aniqlash, emlash qamrovini tahlil qilish va profilaktik tadbirlar samaradorligini baholashni o‘z ichiga oladi. Ushbu chora-tadbirlar qizamiqning tarqalishini kamaytirish va aholi salomatligini himoya qilishga xizmat qiladi. Qizamiq yuqori yuquvchanligi va og‘ir asoratlar keltirib chiqarish ehtimoli bilan aholi salomatligi uchun muhim muammo hisoblanadi. Kasallik, ayniqsa, emlanmagan bolalar orasida tez tarqalishi mumkin. Shu sababli qizamiqning oldini olishda profilaktik emlash, kasallikni erta aniqlash va epidemiologik nazoratni kuchaytirish zarur. Milliy emlash kalendariga muvofiq vaksinatsiyani o‘z vaqtida amalga oshirish, emlash qamrovini oshirish va ota-onalarning xabardorligini yaxshilash kasallik tarqalishini kamaytirishda muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, bemorlarni erta aniqlash, ular bilan aloqada bo‘lgan shaxslarni kuzatish va tibbiyot muassasalari o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish lozim.

Xulosa qilib aytganda, qizamiq profilaktikasida emlash eng samarali vosita bo‘lib, epidemiologik kuzatuv va aholi o‘rtasidagi tushuntirish ishlari bilan birgalikda olib borilganda kasallikning oldini olishga katta yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Health Organization. Measles [Elektron resurs]. – Geneva: WHO, 2026. – URL: https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/measles

2. World Health Organization. Immunization coverage [Elektron resurs]. – Geneva: WHO, 2026. – URL: https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/immunization-coverage

4. Gastanaduy P., Haber P., Rota P. A., Patel M. Chapter 13: Measles // Epidemiology and Prevention of Vaccine-Preventable Diseases (The Pink Book). – 14th ed. – Centers for Disease Control and Prevention, 2021. – URL: https://www.cdc.gov/pinkbook/hcp/table-of-contents/chapter-13-measles.html.

5. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi huzuridagi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo‘mitasi. Bolalarga profilaktik emlashlar qachon va qaysi kasalliklarga qarshi o‘tkaziladi? [Elektron resurs]. – 2026. – URL: https://gov.uz/en/sanepid/news/view/223776.

6. O‘zbekiston Respublikasida yuqumli kasalliklar immunoprofilaktikasi. SanQvaN № 0239-07 [Elektron resurs]. – URL: https://www.lex.uz/uz/acts/-5524039.

7. World Health Organization. 2026 Measles brochure [Elektron resurs]. – Geneva: WHO, 2026. – URL: https://www.who.int/docs/librariesprovider2/default-document-library/20260427_measles-brochure.pdf.

8. World Health Organization. Immunization Agenda 2030: A Global Strategy to Leave No One Behind. – Geneva: WHO, 2020.